A BÍRÓSÁG ÍTÉLETE (ötödik tanács)

2015. szeptember 17.*

„Fellebbezés — Verseny — Kartellek — A paraffinviaszok piaca — A gacs piaca — Az anyavállalat 100%-os tulajdonában lévő leányvállalat által elkövetett jogsértés — Az anyavállalat által a leányvállalat felett gyakorolt meghatározó befolyás vélelme — Az anyavállalatnak kizárólag a leányvállalata jogsértő magatartásából eredő felelőssége — A leányvállalattal szemben kiszabott bírság összegét csökkentő ítélet — Az anyavállalat jogi helyzetére gyakorolt hatások”

A C-597/13. P. sz. ügyben,

a **Total SA** (székhelye: székhelye: Courbevoie [Franciaország], képviselik: É. Morgan de Rivery és É. Lagathu avocats)

fellebbezőnek

az Európai Unió Bírósága alapokmányának 56. cikke alapján 2013. november 22-én benyújtott fellebbezése tárgyában,

a másik fél az eljárásban:

az **Európai Bizottság** (képviselik: É. Gippini Fournier és P. Van Nuffel, meghatalmazotti minőségben)

alperes az elsőfokú eljárásban,

A BÍRÓSÁG (ötödik tanács),

tagjai: T. von Danwitz tanácselnök, A. Rosas, Juhász E. (előadó), D. Šváby és A. Prechal bírák,

főtanácsnok: N. Wahl,

hivatalvezető: V. Tourrès tanácsos,

tekintettel az írásbeli szakaszra és a 2015. január 15-i tárgyalásra,

a főtanácsnok indítványának a 2015. március 26-i tárgyaláson történt meghallgatását követően,

meghozta a következő

* Az eljárás nyelve: francia.

Ítéletet

1 Fellebbezésében a Total SA (a továbbiakban: Total) az Európai Unió Törvényszéke Total kontra Bizottság ítéletének (T-548/08, EU:T:2013:434, a továbbiakban: megtámadott ítélet) hatályon kívül helyezését kéri, amely ítéletben a Törvényszék elutasította az elsődlegesen az [EK 81. cikk] és az EGT-Megállapodás 53. cikke alkalmazására vonatkozó eljárásban (COMP/39.181 – „gyertyaviasz”-ügy) 2008. október 1-jén hozott C(2008) 5476 végleges bizottsági határozat (összefoglaló közzététel: HL 2009. C 295., 17. o.; a továbbiakban: vitatott határozat) részleges megsemmisítése, másodlagosan pedig a vele szemben kiszabott bírság törlése vagy összegének csökkentése iránti keresetét.

A jogvita előzményei és a vitatott határozat

2 A megtámadott ítélet a következő megállapításokat tartalmazza:

„1 [A vitatott] határozatban […] az [Európai Bizottság] megállapította, hogy a [fellebbező] […] és a közel 100%-os tulajdonában lévő leányvállalata, a Total France SA [(a továbbiakban: Total France)] más vállalkozásokkal együtt megsértette az [EK] 81. cikk (1) bekezdését és az Európai Gazdasági Térségről (EGT) szóló[, 1992. május 2-i] megállapodás [(HL 1994. L 1., 3. o.; magyar nyelvű különkiadás 11. fejezet, 52. kötet, 3. o.)] 53. cikkének (1) bekezdését azáltal, hogy az EGT-ben a paraffinviasz-piacon és a német gacspiacon kartellben vettek részt.

2 A [vitatott] határozat címzettjei a következő társaságok: […], valamint a [fellebbező] és a leányvállalata […]

3 A paraffinviaszt nyersolajból állítják elő finomítással. A paraffinviaszt olyan termékek gyártásához használják, mint gyertyák, vegyi anyagok, gumiabroncsok és gépjárműipari termékek, valamint felhasználják a gumi-, a csomagolóanyag-, a ragasztó- és a rágógumiiparban is (a [vitatott] határozat (4) preambulumbekezdése).

4 A gacs a paraffinviasz gyártásához szükséges alapanyag. Finomítókban állítják elő az alapolajok nyersolajból való előállításának melléktermékeként. Végső fogyasztóknak is értékesítik, például a forgácslemezgyártók számára (a [vitatott] határozat (5) preambulumbekezdése).

5 A Bizottság azt követően indította meg vizsgálatát, hogy [egy társaság] a 2005. március 17-i levelében kartell fennállásáról tájékoztatta a Bizottságot […] (a [vitatott] határozat (72) preambulumbekezdése).

6 A Bizottság 2005. április 28-án és 29-én az [EK] 81. és az [EK] 82. cikkben meghatározott versenyszabályok végrehajtásáról szóló, 2002. december 16-i 1/2003/EK tanácsi rendelet (HL 2003. L 1., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 8. fejezet, 2. kötet, 205. o.) 20. cikének (4) bekezdése alapján helyszíni vizsgálatokat végzett […] a [Total France] […] helyiségeiben (a [vitatott] határozat (75) preambulumbekezdése).

7 A Total France-t illetően a Bizottság a vizsgálatokat a 2005. április 18-i bizottsági határozat alapján végezte, amely a [fellebbezőt], valamint az ő közvetlen vagy közvetett irányítása alatt álló valamennyi vállalkozást – ideértve a Total France-t – kötelezte arra, hogy az 1/2003 rendelet 20. cikkének (4) bekezdése alapján helyszíni vizsgálatnak vessék alá magukat […]

8 A helyszíni vizsgálatról szóló[, 2005. április 18-i bizottsági] határozatot 2005. április 28-án közölték a Total France-szal. A [fellebbezővel] nem közölték e határozatot.

9 A Total France 2005. november 3-án és 2006. november 27-én információkéréseket kapott a Bizottságtól, amelyek közül az előbbire 2005. december 23-án, az utóbbira pedig 2006. december 13-án válaszolt. 2007. január 30-án további kérdéseket kapott a Bizottságtól, amelyekre 2007. április 4-én válaszolt.

10 A Bizottság 2007. május 29-én kifogásközlést címzett [a vitatott határozat címzettjeihez], köztük a [fellebbezőhöz] és a Total France-hoz (a [vitatott] határozat (85) preambulumbekezdése).

11 A [fellebbező] a 2007. augusztus 13-i levélben az információkérésre adott válaszként észrevételeket tett […]

12 A Bizottság 2007. december 10-én és 11-én meghallgatást tartott, amelyen a [fellebbező] is részt vett.

13 A meghallgatást követően a [fellebbező] több információkérést is kapott a Bizottságtól. A 2007. december 21-i és a 2008. május 29-i információkérés a [fellebbező] és a Total France forgalmára vonatkozott, különösen a paraffinviaszok és a gacs piacain. A 2008. április 4-i információkérés azon jogsértés megvalósulására vonatkozott, amelyben a Total France részt vett. A [fellebbező] a fenti információkérésekre 2008. február 20-án, április 8-án, valamint június 10-én válaszolt, jelezve ugyanakkor, hogy a Total France terhére rótt jogsértésről nem volt tudomása.

14 A [vitatott] határozat szerint a Total France alkalmazottai a jogsértésben annak egész időtartama alatt közvetlenül részt vettek. A Bizottság tehát megállapította a Total France felelősségét a kartellben való részvételéért (a [vitatott] határozat (555) és (556) preambulumbekezdése). A Bizottság megállapította, hogy a Total France tőkéjének legalább 98%-a a [fellebbező] tulajdonában volt, ennek alapján pedig vélelmezhető, hogy a [fellebbező] meghatározó befolyást gyakorolt a Total France magatartására, mivel a két társaság egy és ugyanazon vállalkozás részét képezte (a [vitatott] határozat (557)–(559) preambulumbekezdése). A Total France többi tulajdonosának személyazonosságát illetően a Törvényszék által feltett írásbeli kérdésre válaszolva a [fellebbező] pontosította, hogy a Total France tőkéjének fennmaradó része közvetetten szintén az ő tulajdonában volt. Így az eljárás során megállapítást nyert, hogy a perbeli időszakban a Total France a [fellebbező] 100%-os tulajdonában lévő leányvállalat volt.

15 A jelen ügyben kiszabott bírságok összegét az 1/2003 rendelet 23. cikke (2) bekezdésének a) pontja alapján kiszabott bírságok megállapításáról szóló iránymutatásnak (HL 2006. C 210., 2. o.) […] a kifogásközlés [vitatott határozat címzettjeivel] való közlésének időpontjában hatályban lévő változata alapján számították ki.”

3 A vitatott határozat 1. és 2. cikke a következőképpen rendelkezik:

„1. cikk

A következő vállalkozások megsértették az [EK] 81. cikk (1) bekezdését és 1994. január 1-jétől az EGT-Megállapodás 53. cikkét azáltal, hogy az említett időszakokban a közös piacon és 1994. január 1-jétől az EGT-ben a paraffinviasz-ágazatban folyamatos megállapodásban és/vagy összehangolt magatartásban vettek részt:

[…]

a Total France […]: 1992. szeptember 3-tól 2005. április 28-ig; és

a [Total]: 1992. szeptember 3-tól 2005. április 28-ig.

A következő vállalkozások esetében a jogsértés az említett időszakokban a német piacon a végső ügyfeleknek értékesített gacsra is kiterjedt:

a Total France […]: 1997. október 30-tól 2004. május 12-ig; és

a [Total]: 1997. október 30-tól 2004. május 12-ig.

[…]

2. cikk

Az 1. cikkben említett jogsértés miatt a következő bírságok kerülnek kiszabásra:

[…]

a Total France […] a [Totallal] egyetemlegesen: 128 163 000 [euró]”

4 A vitatott határozat (577) preambulumbekezdésében a Bizottság megállapította, hogy a Total legtöbb érve a leányvállalat azon képességén alapult, hogy az üzleti tevékenységeinek napi szintű irányítása keretében önállóan járjon el. A vitatott határozat (578) preambulumbekezdésében a Bizottság a leányvállalat „önálló cselekvésének” fogalmával kapcsolatos mérlegeléseket folytatott le, így többek között azon mérlegelést, amely szerint „[a] leányvállalat üzletpolitikájára való meghatározó befolyás gyakorlása nem követeli meg a leányvállalat működésének irányításába való mindennapos beavatkozást”.

5 Ugyanezen preambulumbekezdésben a Bizottság hozzátette:

„Valójában a [Total] elismeri, hogy az intézményi koordinációval és a stratégiai iránymutatások felügyeletével kapcsolatos szerepet játszik, és hogy a cégcsoporton belül jogosult a legjelentősebb beruházásokat, illetve a tevékenységek bármilyen jelentős módosítását jóváhagyni vagy elvetni. Ez azt bizonyítja, hogy a [Total] mint anyavállalat érdekeltséggel bír, és leányvállalataival szemben az olyan részvényes szerepét játssza, aki meg kívánja védeni tulajdonosi pénzügyi érdekeit és üzleti stratégiai érdekeit. A [Total] állapítja meg egyéb más témák listáját is, úgymint a személyzeti politika, a konszolidált beszámolók elfogadása, a cégcsoport adópolitikájának meghatározása, és egyéb más horizontális operatív feladatokat is, úgymint az ipari biztonság, a környezetvédelem, a pénzeszközök etikai szempontoknak megfelelő kezelése, a finanszírozási tevékenységek stb., amelyek a cégcsoport egészét illetően a [Total] kezében összpontosulnak.”

6 A vitatott határozat (579)–(582) preambulumbekezdésében a Bizottság megvizsgálta a Total arra alapított érveit, hogy a vezetői feladatokat illetően nem volt átfedés az anyavállalat és a leányvállalat között, mivel a leányvállalat soha nem kapott utasításokat az anyavállalatától a paraffinviaszok forgalmazása kapcsán irányadó politika tárgyában, továbbá a leányvállalat soha nem tájékoztatta az anyavállalatot a szóban forgó piacon gyakorolt tevékenységeiről, végül pedig a paraffinviasz úgy a leányvállalat, mint az anyavállalat tekintetében nagyon marginális tevékenységet jelent. A vitatott határozat (585) preambulumbekezdésében a Bizottság megállapította, hogy a Total által előadott körülmények nem elegendők a meghatározó befolyás gyakorlására vonatkozó, abból eredő vélelem megdöntéséhez, hogy a leányvállalata, a Total France tőkéje közvetlenül vagy közvetetten majdnem teljes egészében az ő tulajdonában van.

A megtámadott ítélet

7 A Törvényszék hivatalához 2008. december 16-án benyújtott keresetlevelében a fellebbező elsődlegesen a vitatott határozat őt érintő részében történő megsemmisítését kérte, a kereseti kérelmeinek alátámasztása érdekében hét jogalapra hivatkozva. Másodlagosan a vele szemben a Total France-szal egyetemlegesen kiszabott bírság törlését vagy az összegének csökkentését is kérte, e tekintetben két jogalapra hivatkozva. Mindezek érdekében a fellebbező lényegében azt állította, hogy nem állt módjában meghatározó befolyást gyakorolni a leányvállalatának magatartása felett, ezáltal pedig e leányvállalat önálló piaci magatartást tanúsított. Következésképpen, mivel ő maga nem volt érintett a kifogásolt kartellben, a leányvállalatának jogsértő magatartását nem lehetett betudni neki. A fellebbező ezenkívül vitatta a leányvállalata által elkövetett jogsértésnek a Bizottság által kiszámított időtartamát. A megtámadott ítéletben a Törvényszék e jogalapok mindegyikét elutasította.

8 A megtámadott ítélet 73. pontjában a Törvényszék szó szerint átvette a Bizottság által a vitatott határozat (578) preambulumbekezdésében kifejtett mérlegeléseket. A megtámadott ítélet 74–79. pontjában a Törvényszék megvizsgálta a Total által a leányvállalata cselekvési önállóságára vonatkozóan előadott egyes érveket, és a megtámadott ítélet 102. pontjában úgy ítélte meg, hogy a Bizottság helyesen jutott arra a megállapításra, hogy a fellebbezőnek nem sikerült megdöntenie azt a vélelmet, amely szerint ő meghatározó befolyást gyakorolt a leányvállalatának üzletpolitikája felett.

9 A megtámadott ítélet 215–219. pontjában megvizsgálta a Total által a leányvállalata jogsértésben való részvételének időtartamával kapcsolatban előadott érveket, a megtámadott ítélet 224. pontjában pedig a következőket állapította meg:

„Korlátlan felülvizsgálati jogkörében eljárva a Törvényszék megállapítja, hogy a [fellebbező] nem bizonyította a [vitatott] határozat semmilyen olyan hibáját vagy szabálytalanságát, amely indokolná a vele szemben kiszabott bírság törlését vagy összegének csökkentését. A Törvényszék emellett úgy ítéli meg, hogy az ügy valamennyi körülményére, különösen a [fellebbező] által elkövetett jogsértés súlyára és időtartamára figyelemmel a vele szemben kiszabott bírság összege megfelelő.”

A Total Raffinage Marketing kontra Bizottság ítélet (T-566/08)

10 A jelen ügyben megtámadott ítélettel azonos napon kihirdetett Total Raffinage Marketing kontra Bizottság ítéletben (T-566/08, EU:T.2013:423) a Törvényszék a Total France leányvállalatával – amelynek a Total Raffinage Marketing SA lett a jogutódja – szemben kiszabott bírság összegét 125 459 842 euróra csökkentette, ezt meghaladó részében pedig elutasította azt a keresetet, amelyet ez utóbbi társaság az anyavállalatával, a Totallal egyidejűleg indított. A Törvényszék úgy ítélte meg, hogy a Bizottság a Total France jogsértésben való részvételének időtartamát tükröző szorzótényező meghatározása során megsértette az arányosság és az egyenlő bánásmód elvét, amikor a paraffinviaszt illetően a 7 hónapig és 28 napig, a gacsot illetően pedig a 6 hónapig és 12 napig tartó részvételt egy egész évig tartó részvételnek tekintette. Ezzel szemben a megtámadott ítéletben a Törvényszék a Totallal szemben kiszabott bírságot nem csökkentette ugyanilyen mértékben.

A fellebbezésről

11 A fellebbezés hat jogalapra tagolódik. Az első és a harmadik jogalapban a fellebbező azt állítja, hogy jóllehet az ő felelőssége teljes egészében a leányvállalatának felelősségéből ered, a Törvényszék az ő esetében nem alkalmazta a leányvállalatával szemben kiszabott bírság összegének ugyanolyan csökkentését, mint amelyben az utóbbi részesült. A Törvényszék ezáltal minden jogi alap nélkül súlyosította a fellebbezővel szemben alkalmazott szankciót. A második jogalapban a fellebbező azt állítja, hogy a Törvényszék tévesen alkalmazta a jogot, amikor a vitatott határozatot nem semmisítette meg azon az alapon, hogy a Bizottság megsértette az indokolási kötelezettségét. A másodlagosan

felhozott negyedik és hatodik jogalapban a fellebbező azt kéri a Bíróságtól, hogy a megváltoztatásra irányuló jogkörét gyakorolva és az ügy valamennyi körülményét figyelembe véve a fellebbező tekintetében ugyanolyan összegű bírságot állapítson meg, mint amelyet a leányvállalatával szemben megállapítottak.

12 Először a második fellebbezési jogalapot, ezt követően pedig együttesen az első és a harmadik fellebbezési jogalapot kell megvizsgálni.

A második jogalapról

A felek érvei

13 A Total azt kifogásolja, hogy a Törvényszék a jogszerűségi felülvizsgálata keretében tévesen alkalmazta a jogot, amikor a vitatott határozatot nem semmisítette meg azon az alapon, hogy a Bizottság megsértette az indokolási kötelezettségét. A Bizottság ugyanis nem folytatta le a fellebbező által azon vélelem megdöntése érdekében előadott érvek vizsgálatát, hogy ő meghatározó befolyást gyakorolt a leányvállalatának üzletpolitikája felett.

14 A Total szerint a jelen ügy háttere hasonló az Elf Aquitaine ítélet (C-521/09 P, EU:C:2011:620, 167. pont) hátteréhez, ezáltal pedig a Bizottság részéről megerősített indokolást tett volna szükségessé azon indokok vonatkozásában, amelyek alapján a Bizottság úgy ítélte meg, hogy a fellebbező által előadott körülmények nem voltak elegendők e vélelem megdöntéséhez. A fellebbező ennek kapcsán több bizonyítékra hivatkozott, így például a leányvállalata önállóságára, továbbá arra, hogy a leányvállalat a piaci tevékenységéről nem tájékoztatta az anyavállalatot, valamint arra, hogy az anyavállalat a leányvállalata tevékenységének irányítása tárgyában nem adott utasításokat a leányvállalatának. A Bizottság viszont a fellebbező szerint nem válaszolt e bizonyítékokra, ami az indokolás hiányának, vagyis lényeges eljárási szabálysértésnek minősül, amit a Törvényszéknek hivatalból meg kellett volna állapítania, mivel e jogalap imperatív jellegű (lásd: Siemens és társai kontra Bizottság ítélet, C-239/11 P, C-489/11 P és C-498/11 P, EU:C:2013:866, 321. pont).

15 Mivel nem tudta azonosítani a vitatott határozat azon pontjait, amelyek részletesen válaszolnak a fellebbező által előadott körülményekre, a fellebbező szerint a Törvényszéknek hivatalból fel kellett volna hoznia a vitatott határozat indokolásának hiányára alapított jogalapot, és meg kellett volna semmisítenie e határozatot. A Törvényszék ahelyett, hogy ilyen jogalapot hozott volna fel, a megtámadott ítélet 75–102. pontjában e körülmények mindegyikét saját maga mérlegelte, helyettesítve ezáltal a Bizottság mérlegelését.

16 A Bizottság úgy véli, hogy e jogalap elfogadhatatlan azon az alapon, hogy e jogalappal a fellebbező a Törvényszék előtt lefolytatott jogvita tárgyát kívánja módosítani azáltal, hogy első alkalommal a Bíróság előtt hoz fel a vitatott határozat indokolásának hiányára vonatkozó jogalapot. A Bizottság szerint az indokolás hiányára alapított jogalap imperatív jellege lehetővé teszi az eljáró bíróság számára, hogy e jogalapot hivatalból felhozza, viszont nem jelenti azt, hogy a Törvényszék az ítélete hatályon kívül helyezésének terhe mellett köteles lenne hivatalból felülvizsgálni valamely határozat indokolásának minden olyan vetületét, amelyekre nem hivatkoztak előtte.

17 A Bizottság előadja, hogy a fellebbező által előterjesztett bizonyítékok – vagyis a fellebbező leányvállalatának pénzügyi önállósága, továbbá az, hogy e leányvállalatnak saját, helyi szintű vezetése van, valamint az anyavállalat és a leányvállalata között az utóbbi tevékenységével kapcsolatos kommunikáció hiánya és a jogsértő kartellel érintett tevékenységnek az anyavállalat forgalmán belüli marginális jelentősége – olyan érveknek minősülnek, amelyeket a fellebbező a Törvényszékhez benyújtott megsemmisítés iránti kereset negyedik jogalapja keretében is előadott, és a Bizottság által a vitatott határozatban elkövetett nyilvánvaló mérlegelési hibára, nem pedig e határozat indokolásának hiányára vonatkoztak. A Bizottság szerint a Törvényszék válaszolt e jogalapokra, amelyek a

meghatározó befolyás gyakorlásával kapcsolatos vélelem megdöntésére irányultak. Így a Törvényszéknek e kereseti jogalap vizsgálata keretében nem az indokolással kapcsolatos kérdést, hanem az ügy érdemével kapcsolatos kérdést kellett elbírálnia.

A Bíróság álláspontja

18 A Bíróság ítélkezési gyakorlata szerint az uniós jogi aktusok tekintetében az EUMSZ 296. cikk második bekezdésében előírt indokolási kötelezettség olyan lényeges eljárási szabálynak minősül, amelyet külön kell választani az indokolás megalapozottságának kérdésétől, amely a vitatott jogi aktus érdemi jogszerűségére vonatkozik (lásd: Elf Aquitaine kontra Bizottság ítélet, C-521/09 P, EU:C:2011:620, 146. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat; Gascogne Sack Deutschland kontra Bizottság ítélet, C-40/12 P, EU:C:2013:768, 46. pont).

19 A jelen ügyben a fellebbező a meghatározó befolyás vélelmének megdöntése érdekében általa előterjesztett valószínűsítő körülményeknek a vitatott határozat (578) preambulumbekezdésében lefolytatott mérlegelését vitatta a Törvényszék előtt. Azt állította, hogy a Bizottság tévesen utasította el a leányvállalatának üzleti magatartása feletti meghatározó befolyás hiányának bizonyítása érdekében előadott körülményeket, anélkül azonban, hogy azt állítaná, hogy e tekintetben a Bizottság a vitatott határozatban megsértette volna az indokolási kötelezettségét.

20 Meg kell jegyezni, mint az a jelen ítélet 8. pontjából is kitűnik, hogy a Törvényszék – miután szó szerint átvette a vitatott határozat (578) preambulumbekezdésében a Bizottság által kifejtett mérlegeléseket – a megtámadott ítélet 74–99. pontjában megvizsgálta a Total által a leányvállalata cselekvési önállóságára vonatkozóan előadott egyes érveket, és a megtámadott ítélet 102. pontjában arra következtetett, hogy a Bizottság helyesen jutott arra a megállapításra, hogy a fellebbezőnek nem sikerült megdöntenie az említett vélelmet.

21 Márpedig a második jogalap első része lényegében ugyanazon érveken alapul, mint amelyeket a fellebbező a Törvényszék előtt nem az indokolási kötelezettség esetleges megsértésének, hanem a meghatározó befolyás vélelme állítólag téves alkalmazásának vitatása érdekében adott elő. A fellebbezés szakaszában viszont a fellebbező már nem a Törvényszék által a megtámadott ítélet e pontjaiban levezetett okfejtés megalapozottságát kifogásolja, hanem kizárólag azt a téves jogalkalmazást vitatja, amelyet a Törvényszék szerinte azáltal követett el, hogy a meghatározó befolyás vélelmének megdöntése érdekében a fellebbező által előadott körülmények elutasítását illetően elmulasztotta szankcionálni a vitatott határozat indokolásának állítólagos elégtelenségét.

22 Így a fenti rész a fellebbezés szakaszában olyan új érvet vezet be, amely azt vitatja, hogy a meghatározó befolyás vélelmének alkalmazását illetően a vitatott határozat indokolása megfelelő lett volna. Következésképpen a fenti részt elfogadhatatlannak kell nyilvánítani, mivel a fellebbezés keretében a Bíróság hatásköre főszabály szerint az ügy érdeméről döntő bíróság előtt megvitatott jogalapokról hozott jogi döntés értékelésére korlátozódik (lásd ebben az értelemben: Gascogne Sack Deutschland kontra Bizottság ítélet, C-40/12 P, EU:C:2013:768, 52. pont).

23 Mivel a második jogalap ezen első része elfogadhatatlan, e jogalap második részét – amelyben a fellebbező azt állítja, hogy a Törvényszék helyettesítette a vitatott határozat indokolását – szintén el kell utasítani, mivel az szükségképpen magában foglalja e határozat indokolásának vizsgálatát.

24 Következésképpen e jogalapot teljes egészében el kell utasítani.

Az első és a harmadik jogalapról

A felek érvei

25 A Total azt állítja, hogy mivel az ő felelősségének megállapítása és a bírság megfizetésére történő egyetemleges kötelezése egyedül a leányvállalata felelősségéből ered, a Törvényszék azáltal, hogy az e leányvállalattal szemben kiszabott bírság összegét anélkül csökkentette, hogy az anyavállalata tekintetében ugyanilyen csökkentést alkalmazott volna, súlyosította az anyavállalattal szembeni szankciót. Figyelembe véve e felelősség teljesen származékos jellegét, az anyavállalattal és a leányvállalatával szemben kiszabott bírságok összegei közötti különbözet – vagyis 2 704 158 euró – a fellebbező szerint olyan bírságnak minősül, amely minden jogi alapot nélkülöz. Ezenkívül a felelőssége jellegének e módosítása anélkül következik a megtámadott ítéletből, hogy az eljárás során bármikor is lehetőséget biztosítottak volna neki az ezzel kapcsolatos észrevételeinek előadására, ami a védelemhez való joga megsértésének minősül.

26 A fellebbező szerint a perbeli helyzet megegyezik a Tomkins kontra Bizottság ítélet (C-286/11 P, EU:C:2013:29) alapjául szolgáló helyzettel, amely ítéletben a Bíróság – miután megállapította, hogy az anyavállalat felelőssége tisztán származékos és járulékos volt a leányvállalata felelősségéhez képest, ezáltal pedig az utóbbi felelősségétől függött – az anyavállalattal szemben kiszabott bírság összegét a leányvállalatával szemben kiszabott bírság csökkentett összegéhez igazította. Márpedig a fellebbező szerint a jelen ügyben az ő helyzete olyan anyavállalat helyzetének felel meg, amelynek a felelőssége teljesen származékos a leányvállalatának felelősségéhez képest. A fellebbező megjegyzi, hogy mivel a szóban forgó jogsértésben való részvétel vele szemben megállapított időtartama csak a leányvállalatával szemben megállapított időtartammal lehet azonos, továbbá hogy a leányvállalatával szemben kiszabott bírság csökkentése kizárólag ezen időtartam egyedül e társaságot érintő csökkentéséből ered, a Törvényszéknek gyakorolnia kellett volna a megváltoztatásra irányuló jogkörét, mint ahogy az a Bizottság kontra Tomkins ítéletben (C-286/11 P, EU:C:2013:29) is történt, és az anyavállalatot terhelő bírság összegét a leányvállalatával szemben végül kiszabott bírság összegéhez kellett volna igazítania.

27 A Total hozzáteszi, hogy mind a megtámadott ítéletet, mind pedig a Total Raffinage Marketing kontra Bizottság ítéletet (T-566/08, EU:T:2013:423) ugyanazon a napon hozta ugyanaz az ítélkező testület, vagyis amikor a Törvényszék akként határozott, hogy a fellebbezővel szemben kiszabott bírságot nem változtatja meg, megsértette az ugyanazon tényállásra vonatkozó, egy és ugyanazon vállalkozás részét képező két jogalanyt érintő két ügy közötti hátrányos megkülönböztetés tilalmát. Ezenkívül az uniós bíróság a megváltoztatásra irányuló jogköre keretében módosíthatja a bírság összegét. Ezzel szemben nem módosíthatja a felelősség és az abból eredő bírság egy és ugyanazon vállalkozást alkotó jogalanyok tekintetében fennálló egyetemleges és egységes jellegét, amennyiben az anyavállalat felelőssége kizárólag a leányvállalatának felelősségétől függ. Így a fellebbező szerint a Törvényszék azáltal, hogy módosította a Totalt és a leányvállalatát terhelő felelősség, következésképpen pedig a velük szemben kiszabott bírság egyetemleges és egységes jellegét, tévesen alkalmazta a jogot.

28 A Bizottság úgy véli, hogy a fellebbező érvelése nem megalapozott, mivel azon a téves előfeltevésen alapul, hogy a Törvényszék a fellebbező keresetének elutasításával súlyosította a fellebbező felelősségét. E kereset elutasításával viszont a Törvényszék érintetlenül hagyta mind a fellebbező felelősségét, mind pedig az egészében vett bírság összegét. A leányvállalattal szemben kiszabott bírság összegének a Törvényszék általi csökkentése a Bizottság szerint semmilyen hatással nem volt a fellebbező felelősségének terjedelmére, amennyiben a fellebbezőnek továbbra is a bírság teljes összegét kellett megfizetnie.

29 A Bizottság megjegyzi, hogy önmagában az, hogy a bírság egy bizonyos hányadát illetően a Total vált a Bizottsággal szembeni egyetlen kötelezetté, nem minősül a vele szemben kiszabott bírság módosításának, és csupán a Törvényszék által a Total Raffinage Marketing kontra Bizottság ítéletben (T-566/08, EU:T:2013:423) hozott azon döntés elkerülhetetlen következménye, hogy csökkentette a

Total társkötelezettjével szemben kiszabott bírság összegét. A leányvállalatával egyetemlegesen marasztalt anyavállalat helyzetét a Bizottság szerint nem lehet megkülönböztetni azon más jogalanyok helyzetétől, amelyekkel szemben egyetemleges kötelezettséget állapítottak meg, a kiszabott bírság vonatkozásában pedig társkötelezetteknek minősülnek. A bírság megfizetésére történő egyetemleges kötelezés eseteiben a társkötelezettek egyikét terhelő bírságösszeg csökkentése elkerülhetetlenül a másik társkötelezettet teszi egyedül felelőssé az e csökkentésnek megfelelő összegért.

30 A Bizottság szerint az anyavállalatnak és a leányvállalatának mindig lehetősége van arra, hogy a velük szemben bírságot kiszabó határozat ellen együtt indítsanak egyetlen keresetet. Ha az anyavállalat úgy dönt, hogy saját keresetben kéri a bírságának törlését vagy megváltoztatását, akkor e kereset kimenetele az ennek érdekében felhozott érvektől, nem pedig a leányvállalata által egyidejűleg indított keresetben előadott esetleges érvektől függ. Mindamellett az anyavállalatok és a leányvállalataik által egyidejűleg indított keresetek „tárgyának azonosságát” illetően a Bíróság által a Bizottság kontra Tomkins ítéletben (C-286/11 P, EU:C:2013:29) meghatározott feltételek a jelen ügyben nem teljesülnek. Jóllehet igaz, hogy a jogsértésben való részvétel időtartamát illetően a Bizottság által lefolytatott mérlegelést mind a Total, mind pedig a leányvállalata kifogásolta a Törvényszék előtt, a Törvényszék a leányvállalattal szemben kiszabott bírságot az e leányvállalat által előadott érvek, nem pedig az anyavállalat által előadott érvek alapján csökkentette.

A Bíróság álláspontja

31 Első és harmadik jogalapjában a fellebbező azt kifogásolja, hogy a Törvényszék a megtámadott ítéletben nem vette figyelembe a Total Raffinage Marketing kontra Bizottság ítéletet (T-566/08, EU:T:2013:423), amely a Total France-szal szemben kiszabott bírságot 125 459 842 euróra csökkentette. A fellebbező azt állítja, hogy a Bíróságnak a Bizottság kontra Tomkins ítéletből (C-286/11 P, EU:C:2013:29) eredő ítélkezési gyakorlata értelmében a Törvényszéknek a Total vonatkozásában is csökkentenie kellett volna az említett bírságot.

32 Az uniós versenyjog a vállalkozások tevékenységeire vonatkozik. A szerződések megalkotóinak döntése alapján a „vállalkozás” fogalmát kell alkalmazni valamely versenyjogi jogsértés – az EUMSZ 101. cikk és az EUMSZ 102. cikk értelmében szankcionálható – elkövetőjének megjelölésekor, nem pedig olyan más fogalmakat, mint a „társaság” vagy a „jogi személy” többek között az EUMSZ 54. cikkben alkalmazott fogalmát (lásd: Bizottság és társai kontra Siemens Österreich és társai ítélet, C-231/11 P–C-233/11 P, EU:C:2014:256, 41. és 42. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

33 A vállalkozás fogalma kiterjed valamennyi gazdasági tevékenységet végző jogalanyra, függetlenül annak jogállásától és finanszírozásának módjától. E fogalmat úgy kell értelmezni, hogy az gazdasági egységet jelent, még akkor is, ha jogi szempontból e gazdasági egység több természetes vagy jogi személyből áll. Ha az ilyen gazdasági egység megsérti a versenyszabályokat, a személyes felelősség elve szerint neki kell felelnie ezért a jogsértésért (lásd: Bizottság és társai kontra Siemens Österreich és társai ítélet, C-231/11 P–C-233/11 P, EU:C:2014:256, 43. és 44. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

34 Ebben az összefüggésben bizonyos körülmények között az olyan jogi személyt is szankcionálni lehet egy másik jogi személy jogsértő magatartása miatt, amelyik nem követett el versenyjogi jogsértést, azon indokból, hogy e két jogi személy ugyanazon gazdasági egység részét képezi, és így együttesen alkotják az EUMSZ 101. cikket megsértő vállalkozást (lásd: Bizottság és társai kontra Siemens Österreich és társai ítélet, C-231/11 P–C-233/11 P, EU:C:2014:256, 45. pont).

35 Így a leányvállalat magatartása betudható az anyavállalatnak, amennyiben az anyavállalat ténylegesen meghatározó befolyást gyakorol e leányvállalat magatartása felett (lásd ebben az értelemben: Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ítélet, C-97/08 P, EU:C:2009:536, 58. és 59. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

36 Abban az esetben, ha az anyavállalat a leányvállalatának tőkéjében 100%-os részesedéssel rendelkezik, megdönthető vélelem áll fenn arra, hogy az anyavállalat ténylegesen meghatározó befolyást gyakorol a leányvállalatának magatartása felett (lásd: Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ítélet, C-97/08 P, EU:C:2009:536, 60. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

37 A jelen ügyben a Bizottság a Total France felelősségét a Totalnak tudta be, és velük szemben egyetemlegesen 128 163 000 euró bírságot szabott ki. Mint az a jelen ítélet 10. pontjában megállapítást nyert, a Törvényszék a Total Raffinage Marketing kontra Bizottság ítéletében (T-566/08, EU:T:2013:423) a Total France leányvállalattal szemben kiszabott bírságot 125 459 842 euróra csökkentette.

38 A Bíróság megállapította, hogy olyan helyzetben, amelyben az anyavállalat felelőssége tisztán származékos a leányvállalatának felelősségéhez képest, és amelyben semmilyen más tényező nem jellemzi egyedileg az anyavállalatnak felrótt magatartást, ezen anyavállalat felelőssége nem haladhatja meg a leányvállalatának felelősségét (lásd ebben az értelemben: Bizottság kontra Tomkins ítélet, C-286/11 P, EU:C:2013:29, 37., 39., 43. és 49. pont).

39 Az uniós bíróságok fenti ítélkezési gyakorlatából eredő elvek alkalmazásához teljesülniük kell bizonyos eljárási feltételeknek, így különösen annak, hogy a leányvállalat és az anyavállalat egyidejűleg indítsanak kereseteket, amelyeknek ugyanaz legyen a tárgya (lásd: Bizottság kontra Tomkins ítélet, C-286/11 P, EU:C:2013:29, 49. pont). A Bíróság pontosította, hogy az „ugyanazon tárgy” fogalma nem követeli meg, hogy azonos legyen e társaságok keresetleveleinek, valamint az általuk hivatkozott érveknek a tartalmi köre (lásd: Bizottság kontra Tomkins ítélet, C-286/11 P, EU:C:2013:29, 43. pont).

40 Meg kell állapítani, hogy a jelen ügyben teljesültek e feltételek. A Bizottság kontra Tomkins ítélet (C-286/11 P, EU:C:2013:29) alapjául szolgáló ügyben érintett anyavállalathoz és leányvállalathoz hasonlóan ugyanis mind a Total, mind pedig a Total France keresetet indított a vitatott határozat ellen, e kereseteknek pedig ugyanaz volt a tárgya, amennyiben többek között a jogsértés időtartamára vonatkoztak.

41 Jóllehet a Bíróság a Bizottság kontra Tomkins ítéletben (C-286/11 P, EU:C:2013:29) csak a lehetőségét mondta ki annak, hogy az olyan anyavállalat által előterjesztett kereset keretében, amelynek felelőssége teljesen származékos a leányvállalata felelősségéhez képest, figyelembe vegyék a leányvállalat által előterjesztett kereset eredményét, a Bíróság ítélkezési gyakorlatából – különösen az Aveva és társai kontra Bizottság ítéletből (C-247/11 P és C-253/11 P, EU:C:2014:257, 136–138. pont) – az következik, hogy amennyiben teljesülnek az előző pontokban felidézett eljárási feltételek, akkor az olyan anyavállalatnak, amelynek felelőssége teljesen származékos a leányvállalata felelősségéhez képest, főszabály szerint részesülnie kell a leányvállalata azon felelősségének esetleges csökkentésében, amelyet betudtak neki.

42 Következésképpen a Törvényszék tévesen alkalmazta a jogot, amikor nem vette figyelembe a Total Raffinage Marketing kontra Bizottság ítéletből (T-566/08, EU:T:2013:423) eredő megoldást.

43 Ebből következik, hogy az első és a harmadik fellebbezési jogalap megalapozott.

44 Következésképpen a megtámadott ítéletet hatályon kívül kell helyezni annyiban, amennyiben a Törvényszék a Totallal szemben kiszabott bírság összegét nem igazította a Total France-szal szemben kiszabott bírság összegéhez.

45 E feltételek mellett – továbbá az ugyanezen a napon hozott Total Marketing Services kontra Bizottság ítélet (C-634/13 P, EU:C.2015) alapján is – a másodlagosan előterjesztett negyedik, ötödik és hatodik fellebbezési jogalapot nem kell megvizsgálni.

46 Az Európai Unió Bírósága alapokmánya 61. cikke első bekezdésének második mondata értelmében, ha a fellebbezés megalapozott, a Törvényszék határozatának hatályon kívül helyezése esetén az ügyet maga a Bíróság is érdemben eldöntheti, amennyiben a per állása megengedi. A jelen esetben ez a helyzet.

47 A jelen ítélet 38–44. pontjában kifejtett megfontolások alapján a Totallal szemben kiszabott bírság összegét a leányvállalatával, a Total France-szal szemben kiszabott bírságnak a Total Raffinage Marketing kontra Bizottság ítélet (T-566/08, EU:T:2013:423) rendelkező részének 1) pontjában meghatározott szintjére kell csökkenteni.

48 Ezért a vitatott határozat 2. cikkében a Totallal szemben a Total France-szal egyetemlegesen kiszabott bírság összegét 125 459 842 euróban kell megállapítani.

A költségekről

49 Az eljárási szabályzat 184. cikkének (2) bekezdése értelmében, ha a fellebbezés megalapozatlan, vagy ha a fellebbezés megalapozott, és a Bíróság maga hoz a jogvita kapcsán végleges határozatot, a Bíróság határoz a költségekről.

50 Ugyanezen szabályzat 138. cikkének (1) bekezdése, amelyet e szabályzat 184. cikkének (1) bekezdése értelmében a fellebbezési eljárásban is alkalmazni kell, akként rendelkezik, hogy a Bíróság a pervesztes felet kötelezi a költségek viselésére, ha a pernyertes fél ezt kérte. Ezenkívül ugyanezen szabályzat 138. cikkének (3) bekezdése akként rendelkezik, hogy részleges pernyertesség esetén mindegyik fél maga viseli saját költségeit. Azonban, ha az ügy körülményei alapján indokoltnak látszik, a Bíróság határozhat úgy, hogy a fél saját költségein felül viseli a másik fél költségeinek egy részét is.

51 E tekintetben a jelen ügy körülményeit figyelembe véve úgy kell határozni, hogy a Total viselje a fellebbezés és a Törvényszék előtti eljárás keretében a Bizottság részéről felmerült költségeknek és saját költségeinek háromnegyedét, továbbá hogy a Bizottság viselje a saját és a Total e két eljáráshoz kapcsolódó költségeinek egynegyedét.

A fenti indokok alapján a Bíróság (ötödik tanács) a következőképpen határozott:

1) A Bíróság az Európai Unió Törvényszéke Total kontra Bizottság ítéletét (T-548/08, EU:T:2013:434) hatályon kívül helyezi annyiban, amennyiben a Törvényszék a Total SA-val szemben kiszabott bírság összegét nem igazította a Total Raffinage Marketing SA-val szemben a Total Raffinage Marketing kontra Bizottság ítéletben (T-566/08, EU:T:2013:423) kiszabott bírság összegéhez.

2) A Bíróság a fellebbezést ezt meghaladó részében elutasítja.

3) A Bíróság az [EK 81. cikk] és az EGT-Megállapodás 53. cikke alkalmazására vonatkozó eljárásban (COMP/39.181 – „gyertyaviasz”-ügy) 2008. október 1-jén hozott C(2008) 5476 végleges bizottsági határozat 2. cikkében a Total SA-val szemben a Total Raffinage Marketing SA-val egyetemlegesen kiszabott bírság összegét 125 459 842 euróban állapítja meg.

4) A Total SA viseli az Európai Bizottság és saját maga részéről a jelen fellebbezéshez és az elsőfokú eljáráshoz kapcsolódóan felmerült költségek háromnegyedét.

5) Az Európai Bizottság viseli a Total SA és saját maga részéről a jelen fellebbezéshez és az elsőfokú eljáráshoz kapcsolódóan felmerült költségek egynegyedét.

Aláírások